

ЛУЧА

КЊИЖЕВНИ ЛИСТ

ДРУШТВА

„ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ“

ГОДИНА III СВЕЌКА III

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК :

Проф. ЛАЗАР Т. ПЕРОВИЋ.

ЦЕТИЊЕ,

КЊ. ЦРНОГ. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА

1897.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

С А Н.

Сред ноћи црне, сред њеног мира,
Кад само лахор листиће дира,
Кад звјезде трепте по небу плаву,
Кад извор бруји кроз меку траву
И пјену стаче на цвјетном струку —
Бог морфеј спусти на мене руку.

Не могу знати како је било,
Толико само, к'о бјеше крило
Светога Духа, што гони таму,
Авети црне и празну маму. —
Узе ме њиме и за трен тили
У поље неко чудно смо били.

Јасна ме свјетлост к'о с неба осу,
К'о злато чисто пољем се просу:
Угледах тужно клонуло цвјеће,
— И виђех нешто на њега слјеће,
Појући пјесму жалосна звука,
Крвава лишћа, крвава струка.

У сјени виђех издахле људе,
Духове небом како им блуде,
Несите рупе, то црно гробље,
На сваку страну спутано робље. —
Од бола тешког груди им јекћу,
Сузе им теку, а ланци звекћу.

Још виђех чудо — сломљене хорде,
 Пребјена копља и дивље хорде;
 У мрве круну, а под њом главу
 Огрезлу крвљу у влажну траву.
 Од грозне слике туга ме узе,
 Забоље срце, стах лити сузе.

Док анђ'о свети подиже крило,
 Па рече: то је у Србâ било,
 У старо доба — у доба давно,
 А поље то је Косово равно. —
 На земљу падох од већег јада
 Па рекох: Боже, уби ме сада!

Изгубих очи од грозног срама,
 И мишљах да ме прогута тама;
 Док зачух јаук демона клета,
 А весо осмјех анђела света:
 Ускрсну нада, нестале стида,
 И у трен добих моћ јанег вида.

Знамење виђех на плавом своду,
 Аманет бјеше к'о моме роду;
 Док анђ'о рече: *та свјетлости пуна,*
Ускрсла то је Душана круна! —
 И сан ми оде, ја се пробуди,
 А вјера оста у моје груди.

J. П. P.

САН И ЊЕГОВ ЗНАЧАЈ ПО ОРГАНИЗАМ

(хигијена сна)

превео Јово Кујачић.

II.

НЕСАНИЦА.

(Наставак.)

Сада прелазимо разматрању чисто унутрашњих узрока несанице. Пошто је сан прави резултат ослабјеле способности за рад, то све, што преко мјере увеличава напрезање у каквој било радњи, сасвијем природно, саставља узрок несанице. Ово се оправдава на тим лицима, која се једино или већином баве умним радом, услед чега се њихов мозак налази у непрестано раздраженом стању. У овим случајевима људи и састављају главни контингент међу људима, који страдају од несанице.

Амо спадају и она лица, у којих раздражај, који стоји сну на пут, излази из психичне свере. Туга, брига и страх, као год и радост, весеље и усхићења разне врсти, изазивају у нама силно психично (душевно) растројство, те зато веома рђаво утиче на наш сан. Али све то, што у већој или мањој мјери пријети нашем здрављу, различито дјејствује на наш сан с обзиром на састав организма, који подлежи дотичном утјецају. Прије ће, према томе, подлћи шкодљивијем утјецајима људи са слабим нервима, а тако исто и она лица, која су прије тога боловала, и тек се почела опорављати, па онда старци, у којих је сан и онако кратак и слаб, него људи здрави и јаки у цвијету свога живота.

Жене под утјецајем дотичнијех прилика чешће страдају несаницом него људи, јер је у женског пола нервна система у опће нежнија и осјетљивија него у мушкога. Ови унутрашњи раздражаји јављају се доста често и већином воде за собом несаницу, док међу тијем болесник с почетка и не сумња, да су узрок његове болести та унутрашња растројства.

Даље морамо још и то казати, да несаница често бива вјесник какве болести, представљајући једини видљиви знак исте (болести). У таквом случају несаница има веома велики значај у том смислу, што она обраћа нашу пажњу на опасност, која нам пријети са стране блиске болести. Амо спадају прије свега више или мање тешке болести мозга. Првим примјетним симптомом ових болести јавља се несаница; у осталом, тај спољашњи знак претходи такође и лаким болестима, грозничног карактера.

Послије овога, што смо довде рекли, морамо и ово још додати: читаоци не морају одма уобразити, да имају запаљење мозга, ако случајно једну или неколике ноћи нијесу могли мирно спавати.

Ко је пажљиво пропратио узроке несанице, које смо ми мало више набројили, томе неће бити тешко, ако га та болијест (несаница) постигне, наћи прави узрок њезин, и прије ће вјеровати, да посљедице исте нијесу Бог зна како опасне, него што ће се уплашити од запаљења мозга.

И ако смо довде прегледали оне случајеве, у којим се несаница јавља усљед мале количине тако званих продукта умора, или неких мање или више силних растројстава, ипак неки читаоци могу помислити, да сви ови теоретски раздијељени узроци већином заједно раде.

С таким се мишљењем и ми слажемо, али само с погледом, без обзира на заједничко утјецање једних и других узрока, превлађује неки (узрок) из њих у толико над осталијем, да је схематска подјела, коју смо ми увели ради бољег тумачења и јасности, потпуно цјелисходна.

А сад ћемо прећи, да прегледамо те прилике, у којим оба споменута узрока заједно и једнако проузрокују несаницу. Амо прије свега спадају разне болести.

Готово свака грозничног карактера као и друга потежа болест води вазда за собом јачу или слабију несаницу. Ова се чињеница управо тијем објашњава, што оно особито стање тијела, које ми обично грозницом називамо, с једне стране прати поремећени процес храњења, и, због тога смета нормалном накупљању продукта умора, а с друге стране унутрашњим растројством.

Али, осим тога, постоје још неке болести, које се, у главном, карактеришу наступањем упорне несанице; те ћемо болести у кратко овдје прегледати.

Прије свега заслужују особиту пажњу оне болести, које су познате под именом „Malatia“, т. ј. болести грозничавог кара-

ктера, које се обично развијају у влажним предјелима (Ријека Црнојевића). Амо спада обична наша грозница, која се одликује постепеним престајањем и наступањем. Ова грозница (febris intermittens) проузрокује тешка нервна растројства и врло је често прати непреодољива несаница и, благодарећи овој посљедњој, бива за пацијента врло тешком и опасном (грозница).

Даље морамо обратити читалачку пажњу на нервне болести, које обично одузимају болеснику сан. И ако су симптоми ових болести у сваком поједином случају различни, ипак су у опће у главном једнаки, те због тога ми нећемо овдје говорити о свијем нервним болестима, које се карактеришу несаницом, него ћемо се ограничити само једнијем примјером.

Овдје ћемо споменути нервну болест, која се особито карактерише несаницом и која се ијглески зове „Railway spine.“*) — болест, која је тек у посљедње вријеме у нас најљивије и тачније испитана. Као што се види из самога назива, та болест представља собом поражену нервну систему, што се обично јавља посљедицом несреће, која се дешава не ријетко на жељезним путовима; овдје се мора примјетити, да ту болест не треба мијешати с онијем, које се јављају усљед потврђења лубање или кичме.

BIBLIOTEKA

Ова болест веома дуго траје, јер је готово вазда прати несаница, и пацијенте тако мучи, да је тешко пренијети могу. Па кад би болесник и заспао, то му је сан до крајности немиран, те га за то слабо снажи. У оваком сну и излазе пред очи они ужасни снови, који већином имају у своме оквиру несретне догађаје, које је дотично лице преживјело и који му се у оваком случају под утјецајем фантазије представљају поново у најцрњем и најчудноватијем облику.

У току тога краткога времена, у коме се тијем несретницима прикраде варљиви санак, често се може чути, како они, под утјецајем страшних сновиђења, издају жалосне звуке и горко плачу. Даље изненадно скакање из сна и послје тога немирно стање болесника, који се од страха и од узнемирења често вас у голу воду учини од зноја, — све су то те обичне појаве, које обично вазда прате несаницу. Не треба доказивати, да све те појаве, чији ужасни, пун мучења карактер, без сумње, сваки од нас зна и преставити може, па и ако није видио таквих болесника, престављају резултат несанице, или необично слабог сна.

*) Жељезничка болест.

Што се тиче разних других облика болести, то ћемо се ми овдје ограничити ради краткоће тијем, што ћемо рећи, да трудно стање, а исто тако и рађање, често проузрокују женама врло упорну несаницу, која не ријетко пријети шта више озбиљном опасношћу. Уз то морам и додати, да су тој аномалији изложене већином жене, које су и кад није су тешке нервне и болешљиве.

Сад нам остаје још да укажемо на једну из паразитних болести, а то је болест, која се добија, кад се човјек зарази трихинама, и која се карактерише цијелијем редом болесних појава; ове се све појаве изазивају свињехијем месом, отрованим трихинама. И ова се болест врло често карактерише веома тешким симптомима несанице, која заједно с поквареним процесом варења до тога степена ослаби организам, да болесници дуго послје оздрављења остају врло слаби и сасвијем изњурени. У осталом, ова болијест, која често бива смртоносна, данас је, хвала Богу, доста ријетка, јер, како је нађен био први узрок, стоји јој се с успјехом на пут; тога ради су одређена обвезана прегледања мяса, ово извршују особити, за то одређени специјалисти. На завршетку мора се још и ово додати; има и така врста несанице, којој прави узрок још није ни до данас пронађен, — ову чињеницу призивају сви, најпослије ти најновији испитивачи, који су се више или мање врло озбиљно бавили тијем питањем. Овдје се може само рећи, да та несаница долази од нервнијех узрока; што се тиче правог узрока, то данас постоји цијели ред теорија и хипотеза, из којих се свака ослања на више или мање тврдом темељу, вјероватности; али су ипак све те хипотезе и теорије далеко од научне основе.

Ми би, према томе, могли показати цио ред узрока, који упоредо с другим посљедицама могу изазвати и несаницу. Баш међу те озроке спадају те најразноврсније појаве, које смо више споменули, и чији битно разни утјецаји у сваком поједином случају постају за нас још више непојмљиви, ако се узме у обзир измјењивост сваког од тијех узрока по степени њиховог интензитета и дужине утјецања на организам. Н. пр., каква је грдна разлика међу тијем пријатнијем узбуђењима, који се изазивају у нама, кад видимо какву лијепу слику, и онијем необичним усхићењем, у које нас уводи мио, лијеп глас, који нас и наше родитеље често чини срећним до смрти. При свему томе ми ипак морамо вас тај ред разних осјећаја означити опћим називом — унутрањих раздражаја. Овај се назив може примијенити и свим другим сличним осјећајима.

Сви прегледани узроци не престају утјецати на наш организам, али се сваки од нас у сваком поједином моменту до таког степена разликује један од другога, да ћеш једва наћи међу свијем људима на свијету, два, потпуно једнака. Па је ли сад чуда, што су и утицаји споменутијех узрока сасвијем различни?

И збиља, испоређујући оно стање, у ком се случајно не да брзо заспати, оно до крајности слабо тлајање или, боље рећи дремоћа, која се нарушава најмањијем шумом, са таким стањем у коме је организам потпуно лишен сна, видимо, да се несаница, према смом утјецају на организам, јавља у најразличнијим облицима. Овоме се мора још додати, да се утјецај дотичнијех узрока мијења према томе, да ли дотично стање пролази брзо, или се продужава недјељама и мјесецима.

На то морамо обратити особиту пажњу, прије него што изложимо у опћим цртама утјецај несанице на човјечији организам. Ми ћемо се овога пута ограничити једино тијем, што ћемо установити неколика опћа правила, која обухватају готово све случајеве несанице; ми ћемо оставити самијем читаоцима, да они сваки поједини случај са свијем његовијем особинама смјесте у круг постављеног, опћег правила.

У првој смо глави испоређивали човјечији организам с машином, и на једном смо мјесту рекли, да је сан по организам, што је полиција по државу, или, говорећи о машини, боље је рећи, да је сан права чуварна чивија или заклопац; ми смо даље упоређивали сан с радником, који послѣје извјесне работе пажљиво чисти цијелу машину.

Одавде се, разумије се, лако може замислити, какве последице пријете машини, ако чувар-чивија и чишћење постепено слабе. Према томе, ради ли чивија слабо, или сасвијем не своју задаћу, машина је изложена мањем или већем кварењу. У таком случају треба машину с мјеста поправити, иначе она већином, без обзира на вјештину мајстора, престаје, да врши свој рад. Прелазећи сада од дотичног испоређивања претресаном до сада питању, — изразићемо своју мисао овако: *ако потребни за шијело процес регулисања и чишћења рамље, или се не извршује као што треба, то слаби животно снага нашег организма, чија се грађа куд и камо брже троши, а због тога сâм организам не може се одуријешти, као у нормалном стању, болестима, што му пријесте, а још мање их (болести) побједити, кад се већ угнијезде.*

С почетка ћемо показати, у чему се изражава *отадање животно радње организма*. При споменутијем условима слабе сви удови тијела; али између свију дјелова тијела највише се пара-

лизују, у мозгу и кичменој мождини смјештена, чулна средишта. Сваки, који је, макар једном, уморан силом се бранио, да не заспе, мало по мало пада, разумије се, неко вријеме у тако стање, у каквом се непрестано налазе лица, која страдају дуго од несанице.

У овом стању оне тешкоће, које су се раније без сваке и најмање муке уклањале, мораш мицати са врло великијем напрезањем, а оне, што су прије захтјевале велики труд, сад су сасвијем неприступне.

При томе још се већма истиче клонулост душевног рада. Најмања, прије сасвијем непримјетна, умна радња захтјева сада од нас особито напрезање, а, ако се лаћамо за какав озбиљнији рад, то се ми сјутри дан и сами чудимо, како смо премало урадили за вријеме ноћног рада у стању крајњег умора. Оваки се умор осјећа и код чулнијех органа; и ако спољашња раздраживања утјечу на наш организам непрестано и једнаком силом, то ипак чим смо више у будном стању, то се већма захтјева с наше стране усиљавања, да би се могли користити услугама тијех (чулнијех) органа. Често се дешава, да ми отворенијем очима много што шта не видимо, јер способност примати утјечаје уопће веома ослаби; то није све, у то вријеме чак ни звук на нас не утјече, ког смо могли у нормалном стању тачно и јасно разбирати.

CRNOJEVIĆ
(Наставиће се.)

О З А Ш Т О ?

О зашто скриваш л'јепе очи твоје,
Зашто ме сада не погледаш мило?
Та знаш: од плама жарких ти очију
Срце се моје давно запалило!...

Па гледај, душо, гледај ме и сада —

Нек младо срце ватреније бива;

Под тим погледом ја оживим с нова,
NACIONALNA BIBLIOTEKA

К'о цв'јетак, кад га сунанице целива.
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Ариф.

ЧУДНОВАТО КУМСТВО

Истинити догађај из Црне Горе

Написао: П. Вукић.

I.

Свако фали своје — па ће се може бити и мене то приговорити. Али што јест, јест — као нашег села, на далеко не би имало — само да нема једну ману. Ово не кажем само ја; ово ће ти потврдити од реда и сваки његов сељанин. Па и та „мана“ има једну добру страну, те се баш, строго узев, и то не може назвати *мана*. — Оно је као какво вилинско коло, или стадо бијелих оваца у каквом великом тору — окружено са свију страна тако високим брдима, да ти треба добра ура, да се пењеш — ма у којем правцу пошао — осим к југу, ће има један отвор — док се попнеш горе, или како „шакосно“ кажу по неки странци: „док изађеш из те јаме“, —

Ето то му је та мана.

А добра пак страна те мане састоји се у томе, што нас тај брдски перваз увијек брани од свију могућих вјетрова и вијалица, те смо вазда готово у потпуној завјетрини.

А ово није мала ствар.

Погледаш у зимње доба оне главице: оне се задимиле од оног „пепељавца“, а циликће онај сјеверац, па јекте — мислио би, е са сваке грми по неколико батерија топова, — а ми доље ни мукајет, само сеиримо, као кад би неко издалека, ће га не може ни кумпара доврћи, гледао какав жестоки бој — па сеирио.

Дакле, као што се види и ова мана није без добрих страна.

Али ја немам намјеру, да ви га тачно описујем. Оволико само напоменух узгред, колико да се не рече, да ве водим у каквој поселици, — већ у село, које се заного побраја у цијелој нахији. А Бога ми ни у људима није инокосно, — јер између сто педесет пушака, колико оно броји, могао би ругећи одабрати најмање двадесет, од којих би сваки могао поднијети за — кмета. —

А кад би пак требало, да ови двадесет изаберу из међу себе једног *најбољег*, ту не би имало много промишљања: јер свако зна, да ваљастивија, zgodнија и паметнија нема од Вуксана Драгова!

Оваквог бар мишљења бјеше цијело село, у вријеме кад почиње ова моја прича.

Па што му бјеше Бог дао жену — то се не може исказати... То не бјеше жена, него прави анђ'о, или боље рећи: анђелска душа у вилинском тијелу. —

Ријетко сам кад чуо, да жене жену фале. али Златану Вуксанову, не устручаваше се ниједна похвалити. Што више и сама Стане Тодорова, која — буди међу нама речено — немаше обичај никад за никога да каже добру ријеч — изусти једном приликом, кад се нешто о Златани поведе разговор: „да нема друге у сву књажеву Јеропу“. —

А што се пак пазаху — то је за приповијест! —

Десет година је већ да их састави Бог, па ни једне грке нијесу имали. Они се никад не зваху између себе са оно: „еј ти“, „чујеш ли“ и т. д. као што се обично зову код нас муж и жена, већ лијепо по имену као брат и сестра. И нико им то не маханисаше!

Па како их бјеше Бог одредио са свима врлинама и душевним и тјелесним, бјеше им дао и *среће*, да се до њега догоњаше...

Али, *ће* је среће ту је и несреће, они немаху од срца порода.

Ово јако тиштијаше Златану и ако она кријаше и чињаше се невјешта. А како је Вуксан о томе мислио и да ли је и њему ово што гођ трунило — то није могао нико знати. — Иначе он се је чинио ни мукајет.

Али Златана имаше и још нешто, што не мање мућаше њену срећу, — а то је Вуксанова трговина, због које бијаше више на путу, него на дому. Особито одкад се у ортачио са Јуришићима, могло се је минути по 10—15 дана, а мајде и по 20 неки пут — а њега ни у плеће. —

Истина, дома му неће остати ништа не сређено и не урађено, у здравље мобе и тобоца — али ствар не бјеше у томе....

— Ко жна што му ко мишли? — Ко гођ има много пријатеља има и душмана. А за њега и нема ноћи, ка' за друге људе... Он више ноћу путује, него дању. И кад дође дома, он не дође никад на бријеме, него вазда пошље неколико ура ноћи, а много пута и у кокоте! Па може неко — у кам ударило — из прикрајка: тајт! па ка' да би га вук изио. —

Па да је какве преше — ајде, ајде, али вала Богу није, — јер имамо да би и двадесет грла имали на што живјети, а некмо ли нас двоје. —

Не, — ја нећу више мучати; ја ћу му рећи... Замолићу га и закумити: да се мане те ђаволске трговине — и он ће ме занаго послушати. Он би може бити и до сад то учинио, само да сам му рекла; али ја сам се устручавала, да му не буде што криво, али сад нећу више. — Рећи ћу му чим дође. Питаћу га просто: или сам му ја милија, или трговина? Да, то ћу урадити ради њега, јер се бојим његовој глави...

Али, што га не бй већ — а рекоше ми, да су га виђали на пазар?

— Овако брижаше Златана једне јесење вечери, сједећи покрај огња и предући кућељу, — прислушкујући свакога часа, кад ће банути Вуксан, који таман осам дана не бјеше долазио дома. —

Али он не дође. —

Златана изађе на поље; погледа небо, — али чеса: Боже драги! пао густи облак, мислиш, да тиче чак до тигалâ, а спу-
 чео некакав дивљи карамрак, па немош ни прет пред око види-
 јети! — Само што по неки пут сијевне муња од Јеленика и
 освијетли овај сукасни пакло, да затим одјекне онај потмули
 тутањ, да би река', е сами демони промрше: „ево виђи какво
 ми је царство!“

Ух, сјеновите ноћи! — Он занаго неће доћи — рече Зла-
 тана, па уђе у кућу; запрета огањ и леже. —

— И погодила је.

Вуксан дође тек сјутра-дан око ручањих доба. —

II.

Он бјеше свратио науспут у Х... код Јуришића, па, пошто бјеше већ доцкан, а ноћ мутна, они га зауставише код њих на вечеру и конак. А то му и не бјеше првина. Он је може бити сто пута до сад код њих коначио и вечерао и, кад је код њих, чињаше му се се исто, као кад је код своје куће. —

— Стари Богдан Јуришић доста је соли и хљеба поијо са покојним Драгом, оцем Вуксановим, а и стекâ Бога ми лијепо. Они су трговали са воловима, са свињама, које су дого-
 нили чак из Шумадије. Закуповали сô, руј, траву бухарицу,
 миљарицу и још што не? —

Драго умрије, Бог да га прости, а замијени га син, који продужи исти посао у отаџбину са старим Богданом и његовим синовима.

Богдан бјеше већ на печу бремена, а Бога ми и његова Дафина бјеше већ гронула. Али имаху три сина као три јелена!

Два старија бјеху ожењени, а и најмлађи бјеше већ присукао за женидбу.

Они имаху и једну кћер, која бијаше прије готово годину и пџ удомњена, пошто није ни пуних шест мјесеца са мужем живјела, — па се сад вратила, те живи код оца.

Кршна је то невјеста, да ока од ње не мошеш одвоити...

Висока као копље, а здрава као тријес: да је удариш по једном образу — прскао би други. Па она љуцка крв запали се на оном бијелом као шнијег лицу, те би се Богом заклео, да су јој јагодице два најљепша ђула развијена, па те чисто маме, да их помиришеш....

Па она коса, кад би је расплела, пала би јој до ниже појаса; па оно лабудово грло, па обрве, па уста, па... све, све — не знаш, брате, што је љепше од љепшега! —

— Али очи — мани се! — То су двије муње, па, кад те погледа, скамени те, те се не мош' с' мјеста копорнути.

— Ето таква бјеше Драгиња Богданова.

CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Кад се Вуксан опрости сјутра-дан са Богданом и његовим укућанима, при поласку дома, ту немаше Драгиње. Она се бјеше раније искрала, па чекаше под једним брежуљком, кудијен знаваше, да ће Вуксан проћи.

— Он таман пређе брежуљак и сави у десно каћѐ изаћи на прави пут, док чу глас: „Вуксане! чека!“

Он се окрену и виђе: Драгиња! — Учиње му се, као да га неко поли врелом водом; па га за тим обузе нека јѐза и дође у образ блијед, блијед, као трпа. —

— Што је? — запита је он, кад му се приближи.

Она такође блиједа и дрктући као прут — брзо му нешто пришапта, али што, то се не могаше чути, — па онда окрену у страву каћѐ прескочити један плот и побјећи, да ју не би ко опазио. —

Али то нешто морало је страшно бити, јер Вуксан остаде као укопан... Смрче му се пред очи, а ноге му почеше лебетати, као да си му пресјекао ножем све жиле испод кољена. — Глава му забуча, као каква ладница и учиње му се, е се цио свијет

заврће око њега.. Он се спотаче и за мало се уздржа, да не падне — па онда јекну од неког силног бола, као рањен лаф:
„Ах, срамотне погибије!“

— „Небој се“ — зачу се један глас из близине неђе.

Он се окрену и угледа Драгињу, ће стоји и још иза онога плота, блиједа као смрт и гледа га укоченим погледом. —

— „Небој се — душу ти не могу скапулати, али образ могу и заного оћу.... То да знаш!“

Изговоривши то, брзо је нестаде иза неких грађа. —

Али Вуксан је не разумје. —

Погледа и још једанпут, да ли ће је виђети, али узалуд она бјеше умакла.

Најзад он прикупи сву своју снагу, па крену, — али му ноге клецаху и повијаху се као под каквим бременом од сто ока. — Иде, а готово не зна куд иде. Уши му једнако буче, као „перућица“ а оне главице, рекао би, све му играју око главе.

У путу сријетао је људе, али никога није поздравио, а није чуо ни њега, кад је ко поздравио.

Кад се приближи кући мучаше се, дако се мало приборе и к себи дође — али узалуд.

— Златана бјеше у кући, кад он дође и опази га тек, кад ступи преко прага. —

— Добра ти срећа! — рече она, узимљући му струку и леденице, и ако он не бјеше ништа још казао. —

— И тебе помага Бог — одговори он, тражећи очима мјесто, ће ће да сједне.

Она одма објеси све на своје мјесто, па се врати код огња, ће Вуксан већ сјеђаше.

Она таман бјеше започела, да га распитује за то, за ово, као обично, док јој се наједанпут заустави поглед на његовом лицу и ту се прикова....

Он то осјети, па поче да мрда тамо 'амо и, као бајаги да тражи нешто по џеповима — само да избјегне од њеног погледа, јер га пецијаше, као жеравица.

Златана то примијети, па се и још више уплаши...

— Вуксане!

— Што је, Златата.

— А што ти је?

— Мене!....

— Тебе?!

— Мене Бога ми ништа — мало сам рђав нешто.

— Како *мало* — јадан не био, — а ето си, ка' да те је трољетница ватала!

— Чини ти се.

Не чини — него лијепо виђу; но ми кажи тако ти Бога; тако ти што је до Бога — кажи ми право — што ти је?

— Па кажем ти, нешто сам рђав...

— А што те боли?

— Па 'нако цио живот... али то није ништа.

— А од кад те је то снашло?

— Има три, четири дана...

— А би ли што окусио?

— Не бих ништа.

— А оли лећи?

— Ођу.

И она одма намјести кревет; поможе му, да се свуче и он леже, — а Златана се наконча, па му сједи до главе.

Он одма покри главу бијељем.

— А што се покријеваш?

— Овако ми је милије...

Она га неће више задијевати, него га остави, дако би мало тренуо.

И заиста он заспа и, како Златана мишљаше, он је спавао врло добро, — јер се пробуди тек сјутра-дан, пошто се бјеше већ разданило.

Онда окри главу и потражи симсију.

Златана је одма напуни, тури угљен, па му је даде на кревет.

— Је ли ти што боље?

— Јест... ма вељи ками.

Он се замисли.

Вуксан повуче неколико густих димова, отпуну их од себе и, подижући мало очи, сукоби се са Златаниним погледом, од којег одма побјеже, као опарен. —

Златану ово пѣкну... па ће рећи:

— А, Вуксане?

— А...

— А како би било, да ти освештамо масла?

— Не треба.

— Ја мишлим, да не би било...

— Не треба.

Вуксан виђе, да је она уплашена, па промишљаше, да окрене о чему другоме разговор и поче баш о ономе, што

знаваше, да неће мржно Златани бити, и ако му она не бјеше никад ништа о томе до сад писнула.

— Знаш ли што је, Златано!

— А које добро, Вуксане?

— Ја сам нешто наумио — па не жнам, што ћеш ти рећи....

Златани се диже некаква гука у грло, као крушка, па, пошто је с муком прождрије, рече:

— Кажи, Вуксане.

— Ођу да се манем од трговине. —

Златана одахну, као да јој се свали воденични камен са груди — па запита весело:

— Збиља, Бога ти?

— Бога ми!

— Ах, благо мене! Милије ми је то, но цио свијет да ми је ко да'! —

— Ођу — е ми се је већ додијало... Само да могу скупити 'нолико благо, те сам просуо по људима...

— Фала Богу кад си само то наумио... па, ако и пропадне, нека — чудне штете — ка' да немамо о чему живјети.

— Имамо али...

— Остави се Бога ти, — а и то ти је ваистину све од те ђавоске трговине, а, да си дома сједио, не би ти то ђавоље било! —

Вуксан умуча, али му бјеше мило, ђе се Златана толико обрадова тој његовој одлуци.

И заиста се обрадова — јер, пошто се изјадова за све оно, што бијаше небројно ноћих о њему пребрижила и пошто му исприча како је била намјерна, да га и сама моли — да се једном прибере кући и прође те биједе — притиште му из захвалности један врло врео пољубац на његовом још врелијем челу — па оде да спрема штогођ за ручак, јер бјеше већ мали попас.

III.

Пошље неког времена, Вуксан се бјеше почео придизати, али ками...

Оно што му „шапну“ Драгиња, оног јутра, бјеше га убило као гром. До душе, њему и прије тога није била савјест чиста: Он се је ододавна осјећао као да сједи на каквој бомби... Али оно, што му она каза, бјеше искра, која запали фитиљ, што

бијаше углављен у тој бомби. И он сад гораше!... Утулит се није могао и бомба ће пукнути.... То је неминовно. —

Он то очекиваше сваког дана, сваког часа, сваког минута!

— Пропаст!.. Смрт!.. То није ништа. — Пропаст је лијепа, смрт је слава! А ово? — „Ах, ово је срамотна погибија!“ — мишљаше Вуксан.

Па што је могао радити? Ништа. —

Земља тврда, небо високо — а из оне коже није имао куда. —

Па опет он не бјеше заборавио на обећање, што бјеше дао Златани: он се ману трговине — и гледаше само, да што прије сврши и расчисти своје рачуне.

И за кратко вријеме он би и с' тим потпуно готов.

Он бјеше и с' Јуришићима учинио конат.

Сад је дома; — прибрао се кући и Златана могла би потпуно весела бити, само да није он болан...

Али јој најчудније бјеше, што је не може никад у очи погледати?!

Вуксан се слабо преко дан код куће задржаваше. — Он увијек налазаше какву прећу на његовом имању — навалице колико да је сâм — јер му ништа не бјеше теже, него се натезати, да се покаже носом кад му то никско не иђаше од срца. —

Једне вечери, кад бјеше субота — пазарни дан — кад се врати кући, затече код Златане Брвенежену из сусјества, које бјеху дошле као обично на разговор. Вуксан им назва: добро вече! и уљеже у његову „камару“. — Он се распаса, сазу опанке, па леже онако обучен на кревет, а врата од камаре остадоше до пола отворена. У то дође и још једна жена к' овијема, коју он познаде по гласу, да је то Стане Тодорова. —

Оне жангороаху о свему и свачему и Бог зна, да ли једна другу што разумијаху. Жене као жене — и Вуксан на њих и не обрађаше пажњу.

Док ће једна упитати Стану:

— Ти си, Стане, данас била на пазар, је ли?

— Јесам, Бога ми.

— А јеси ли купила што лијепо?

— Чеса Јадна.... нема се зашто то ђавоље ништа купити, — но сам понијела једну торбицу оних „дивљака,“ те сам размијенила за мало брцака, да се она ђеца ками омрсе. А двије шестице, које чувам ја мним има шест неђеља — купила сам за једну: „ономе“ мало „ђузине,“ а за једну мало соли.

Ето, то сам пазарила ђ!

— А пита ли ништо бјеше жито? —

— Два за талијер, Бога ми.

— А друго има ли што ново, да ни кажеш од пазара?

— Има Бога ми доста — о чему говораше цио пазар данас. —

— Кажуј аманати, што је то! — чу се више гласова.

— Оћу ваистину: објесила се, „тамо она,“ она Ћер Богдана Јуришића из Х...

— Што збориш, море?! чу се опет неколико гласова.

— Јест. Бога ми — то јест... није се објесила, е је нијесу даћи — а ћела је. —

— Причај, Бога ти — а ево те слушамо, ни попа на летурђију тако! —

— Онóвечери, настави Стане, — она ти лијепо узе уже, па уљеже у конобу, пребачи га преко неке греде — па се објеси. — У те ти се батибоје стучи, те неки од црне јо' браће бане од некуд у конобу и види калиж: Ће она виси и копрца се ка' гуштер. Он ти не буде лијен, но одма' потегне ножем: прас! — пресјече оно уже и она бупи доље ка' торбица соли.

Кажу, да је била премлијечила и није ништа жнала за свијест; али се одма' искуше Аелада, покропе је студенем водом и она се освијести. В. И. В. Е. А. да јој неће ништа бити, — али је не остављају ~~никак самур~~ ~~но је све~~ ~~стража чува.~~ Боје се, да се опет Ће не самодави.

— А жна ли се, рашта се ћела објесити? — попита опет нека од оних жена.

— Најприје су гонетали свакојако: неки су мишлили, е су мађије; други, да је сугреб; трећи, да је у помамни вјетар ударила, — док им најпошље не отвори очи нека жена, која им каза, да је *фетиња*.

— Ћетиња?!

— Е, Бога ми, и то кажу, да је већ у шестом или седмом мјесецу!

— А каже ли чије је? — упита је опет нека.

— До сад није никога казала — али ће казати, па да јо' се неће... е је заваго не те Јуришића оставити, да им га окоти на огњиште.

— Видиш — ћах заборавити и још нешто да ви кажем — продужи Стане.

— Исту вечер, кад се је ћела објесит', пошто су је освијестили и довели код огња, она ти онако, ка' да неће, ћапи нож иза паса једноме од браће и, да се није нагна јак гојтан

на корицама, би га извадила и може бити забола га сама себе по сред срца.

Од тадар је никако не остављају саму ни да изађе на праг од куће. — И ја миш...

— Ту застаде Стане на половину ријечи, па се живо доближи до врата и отегну колико јој грло даје: ево ме, ево-о-о!

За тим се опет окрену к' овијем женама и рече: опростите — зову ме дома; ја мним је дошао и „они“ па бих могла мајде и који „камиш“ наћас изјести... него добра ви ноћ!

— Била ти у помоћ — одговорише све од један пут — дижући се и саме да оду, јер бијаше већ први сумрак, —

И ако Вуксан с' почетка не обраћаше главе на то женско ћакулање, сад се бјеше подлактио на подглавачу и претворио се, што се оно вели, цио у ухо. — Кад Стане изађе, он се спушти, или боље рећи, стрпошта на кревет, јер га бјеше цијелог спопала некаква мртва вода. Он се с муком обрну на другу страну, замота се бијељем и зацвакота зубима... Бјеше у јакој грозници. —

Али сад му бјеше јасно оно, што му рече Драгиња, а што онда није разумио: „не бој се, душу ти не могу скапулати, али образ могу и зацваkota оћу“....

У то и Златана испрати своје глоске, па се врну и уљеже код Вуксана, с намјером да га свита окусио — Али, видећи га ће цвокоће, нећега задијевати, него се свуче, па и она леже без ђавоски залагај. —

IV.

Право рече Стане Тодорова, да ће Драгиња казати „чије је“ па да јој се и неће...

Али имало се велике муке, док су је наћерали, да га „обличи“. — Она је ово учињела тек онда, кад је виђела, да јој друге не може бити, пошто јој није испало за руком, да одузме себе живот. —

Најприје шапну мајци, мајка оцу, отац синовима, синови својим женама, ове пак компилуку и, за час — пуче као гром по цијелом селу.

Али ово се није могло ни тајити, — па да видиш није ни смјело. — Ово се тиче образа по једнако свакојег браственика, — а Бога ми, жмака је и цијелом селу.

За овакве ствари падало је по двадест мртвих глава. — Па Бога ми, и сад се није потрефило на какве „никоговиће“....

Вољели би Б. Ђ. да су му оба ока испали, него што га је снашло; вољели би, да је сва три сина једног јутра изгубио, те да му се кућа ископала из девете палументе, него ово грдило, те му се је распртило на његов часни и поштени дом!

Ма'јде де...

(Свршиће се).

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

У ЗЕЛЕНОЈ БАШТИ...

У зеленој башти, гдје не руже цвате
И босяља мирис лаки зефир шири,
Гдје славујак мили поји химне своје —
Стајали смо н'јемо... а гдје липа мири.

На клупици старој грљасмо се жарко,
— Гледаше нас љупко цв'јеће миомирно —,
Не далеко од нас шумили су ваги
И пољупце наше поздрављали мирно...

А сад, — кад се сјетим оних срећних дана,
Кад уочим процлест на крилица снова, —
Срце ми се стегне... а на небу моме
Завитла се самум самртних валова...

Бос. Пешровац.

Богдан Крајишник.

Ратовање и његов значај по опште човјечански прогрес и цивилизацију.

Написао професор **Јован Николић.**

(Н а с т а в а к.)

„Јунаштво је цар зла свакојега,
„А и пиће најслађе душевно,
„Којијем се цјане покољења!...“

П. П. П. Њ.

Када се почне говорити о каквоме човјеку, који је учинио какво добро некој личности, одмах се појаве у душама других људи неки пријатни осјећаји, благодарности, љубави и поштовања према ономе, који је то добро некоме учинио, било оно у мањој или већој количини. Ако добро буде велико и ако буде великој количини људи учинено, онда ће оно имати добротворнијех пошљедица у толико више, колико се буде у вишијем и даљијем границама простирало и виши број људи обухватало. Зато су велики људи велика имена добили, што су велика добра човјечанству учинили. Људи и њихова велика имена нијесу у главноме ништа друго, него добра дјела човјечанству учинена, а благодарно човјечанство према количини добријех дјела указивало је, указује и указиваће љубав и поштовање људскијем добротворима — умнијем великанима, који јадноме и мучноме човјечанству у помоћ притијецаху, вјечну благодарност. Сви су људи у главноме једнаци по физичноме строју и спољашњему и када би њих неколико у једнаком одијелу у једноме фронту постројио, ако не би кога лично познавао и ако по томе познавању не би знавао њихова дјела, човјек не би могао распознати какав велики ум, генија или великијех дјела и заслуга човјека од обичнијех смртнијех грешника и човјек би у томе случају према свијема једнако поштовање указивао. Но, када би дознао, да у тој групи људи има и таквијех, који су својијем дјелима велика имена стекли и човјечанству добра учинили, тада би се понашање према таквијем људима другче

удесило. Великану, генију и човјеку добротвору сваки би без искључења указивао велико или највише поштовање, гледајући по интелигенцији и умноме развићу онога, који људе познаје. Мало је људи, који су у стању потпуно људе познати и према познавању таквијех људи поштовање удесити. Времена и вјекови, наука и људи људе познају и из њиховога живота за себе и за човјечанство науку црпе. Сви велики људи служе за науку човјечанству, али је овдје говор о великанима — добротворима човјечанства. Више страница историје заузимају имена и дјела Јулија Цезара и Наполеона Бонапарте, него Христифора Колумба и Венијамина Франклина, али Колумбо, саставивши стари и нови свијет, и Франклин, одузевши „Богу гром, а тирјанину мач,“ — више су добра учинили, него ли Цезар, Бонапарта и др. Више је можда ратне славе побрао Петар Велики и Александар I, него Александар II и Александар III; али нема можда у историји човјечанства личности, које са свијема добротворима свјетлије служе за углед и науку, особито круноносцима, којијема ја у рукама живот и судбина мученога човјечанства, него што су дјела Цара Ослободиоца и Цара мира.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA *

Цар Ослободилац, Александар II, родио се 17. Априла 1818 године у Москви. Његови васпитачи бијаху научени Генерал Мергер и пјесник Жуковски. Та два велика хуманитарна учитеља васпитаваху будућег круносног ученика само у смислу правде и истине, а особито љубави к човјечанству. Оба се учитеља слагаху у томе, да је главна цијељ васпитања — образовање и тежња за добротвором, у чему су и успјели. За будућег круноносца много важијаше: хармонија спољашње љепоте са добротом његове душе.

Када Велики Монарх ступи на престо, не могаше се замислити труднијега времена по руску државу, народ и престо. Посље кримског ратовања, требало је повратити породицама раднике, залијечити ране ратовањем нанешене и олакшати стање од ратовања пострадалијем покрајинама. Зато се у манифесту ступања на престо одмах опазеше јаке посљедице правилнога и морално-религиознога васпитања Цара Ослободиоца. „Помоћу небеснога Промисла, говораше Цар у манифесту, који од вазда прати Русију, нека се утврђује њено унутрашње благостање, нека правда и милост владају у њенијем судовима, нека цвјета тежња к просвјети и нека се сваки под сјенком

закона, који су подједнако за свакога правични и све подједнако заштићују, — наслађује у миру и раду. Нека свјетлост спасавајуће вјере, која озарује ум и срце, снажи заједнички морал, тај највјернији залог поредка, напредка и опште народње среће!..“ — Ето одмах, очевидни знаци и посљедице васпитања круноснога ученика, под упливом народњег васпитања и сазнања националне и традиционалне науке; ето посљедице познавања великога рускога народа, којег Цар Ослободилац проучаваше у своме путовању са великијем научењацима не само по Русији, него и Сибирији. У овоме путовању вођаше Насљедник великога престола са собом знамените научењаке: Кавелина, Жуковскога и Јуревића, који га упознаваху са историјом и животом великога народа. Велики научењаци и Насљедникови сапутници имадијашу обичај напоменути у добријем случајевима будућему Цару све унутрашње стање Царевине. — „Робство, робство! говораше Кавелин, то је велика и грдна марка на лицу православног великог руског народа, а особито на лицу његовога великога Господара. Немојте, Величанство, заборавити ту грдну вјековну марку робства, него прегните, па је сбришите са свога народа.“ — *)

Тако дакле, правилно, религиозно, морално и национално васпитање не дозвољаваше више, пошто сједе на престо Велики Цар, да се робство у Русији продужава. Одмах пошље ступања на престо и пошље крунисања, предузме Цар Ослободилац план дјела ослобођења подјармљенијех сељака. Састави комисију, која је једновремено тајно радила на пројекту ослобођења и тек године 1861. фебруара 19. изађе царски указ са којијем се од 22. милиона робова претвори 22. милијона слободнијех грађана велике руске царевине. —

Благо свакоме, когод помогне појединоме мученику и лишеноме слободе човјеку, а колико благо и награда чека оне људе, који милијонима људи слободе лишенијех слободу дадну! — Цар Ослободилац не само даде слободу милијонима свог народа од вјекова подјармљенога, него милијонима милијона будућега покољена! Велики Цар не само да ослободи милионе робова испод власти племства и благородства, него тијема робовима и њиховом потомству даде правду у судовима. — „Нека правда у судовима — говораше Цар у једноме указу — поједнако за свакога влада.“ —

Осим тога Цар Ослободилац даде самоуправу покрајинама, округима, градовима, селима и општинама. — За ојачање вој-

*) Александар II и III од проф. Александрова.

ничке силе Цар Ослободилац издадне 1 Јануара 1874. године указ, са којим се сви сталези поједнако обвезују на војничку службу, а таквим начином милијони племства, благородства и свјештенства уђоше у војничке редове и попунише милијоне ратника велике руске државе. Цар Ослободилац поред свега тога што га је Цар Никола на смртној постељи закleo, да не ратује, није се могао од ратовања уздржати. На Кавказ и преко Кавказа једнако су се водили ратови са скиталачким племенима Туркмена, Коконца, Бугарца и Хивинца. Генерал Черњајев заузео тврђаву Коканску, а Веренкин Туркестан, а после тога Черњајев и Каухман покорише Ташкент, Самарканд и друга мјеста и градове непокорнијех азијацијех народа.

У просвјетном смислу Цар Ослободилац уведе опште обвезну наставу по селима, варошима, градовима и покрајинама и од тада нема мјестанца у пространој руској царевини, гдје свјетлост просвјетне луче не свијетли. —

Цар Ослободилац употреби, по савјету својих хуманитарнијех учитеља: Жуковскога, Јуревиха и Ковелина, велику пажњу на руске универзитете и зато, да им вишу важност дадне, сваку велику школу назва својим именом и њихова врата отвори синовима свију сталеза, одакле изађоше људи из народа, који народ и његов живот познаваху и о њему почеше свијет упознавати, те тако васпитање у националном смислу, кога доби велики круноносац, распрострије се у маси великога народа. Цару Ослободиоцу бијаше мали назив ослободиоца народа, него зажеле велико име „ослободиоца на̀рода,“ зато 5 Априла 1877 године у сали Светога Ђорђије у Москви у присуству цијелога Његовога генералитета објави турској царевини рат, јер говораше у прокламацији „све су мјере стрелељивости изцрпљене односно страдања једноплеменог и једновјерног словенскога народа на Балкану и Југославији, зато у име Бога и у име правде објављујем рат турској царевини.“

(Наставиће се.)

С А Ж А Љ Е Њ Е.

Често сам овђе гледо, ... гдје сирак један мали,
На туђем прагу моли, да би му посла дали.
... Посла је хтио чујте! ... Не хљеб да мукте једе,
Слаба и мала рука, зарадит' кору хтједе.

И *људи* гонише га с' прага без мрве хљеба;
... Та коме још за слугу болно сироче треба?!
Прогоњен, ... гд, ... без капе у 'дртом лут'о је руву,
И *морао* је просит' за хљеба кору суву.

Трчк'о је бос по бури и пљуску хладне кише,
Дадох му и ја грошић, (то јест кад' имах више).
Ал' и те *муке* једном његове мораше стати;
Ваљда је *било* небу *кад* жао да се пати.

CRNE GORE ĐURĐE
... Једнога дана *људи* *донјеше* глас о њему,
Да су га напли мртва у пустом једном трему.
„Сиромах! ... добар бјеше,“ — опште је било мњење; —
— А то се знате зове у свјету: ... „сажалене.“

У *Силџи*.

Ст. П. Бошевић.

ИЗ НАРОДЊЕГ ЖИВОТА

Обичаји око Божића из Морачкијех крајева

Приближежио Проћик.

(Наставак)

Сјутра освануо Бадњи-дан. Чују се сјекире по гори: цак цак, цак, цак. Зове домаћин жену:

— Камо те, ти жено?

— Ево ме! што ме зовеш?

— Камо ми она сјекира, е идем у бадњаке?

— Ето је у савардаку.

— Ајде, дијете, донеси ми је.

Одлази му осмогодишњи син, доноси је и говори:

— Оћу ли и ја врата, с тобом у бадњаке?

— Ајде вала, нећу ти бранити данас.

Прекрсти се кад крену и рече домаћин: А, Боже помози!

Ајдемо, дијете, на једну Божу срећу.

Кроз гору сијеку сељани, гдје који може.

Зове један једнога: о Илија море, Илија!

— А који зва, неборе?

— Добро јутро и срећно ти Бадње јутро!

— Добра ти срећа, и све ти срећно и честито било!

— Ада јеси ли усјекао бадњаке, јеси ли?

— Ја јесам.

— Ада ја немам ће усјећи дубовијех, но ми је далеко носити болан, па сам усјекао јасенове.

— Немари јадан ништа, свако је дрво Божије, па само сирову палицу, па каква била.

— Ада оћеш ли сјутра у намастир на летурђији, оли?

— Ја оћу, ако могнем, но не видим ноћу преко овијех потока ништа, па ћу се неће спрцати болан!

Усјекао Шћепан у гробини три велика бавана, па их ско-трљао до пред кућу. Доносе и други бадњаке, пресијецају, цијепају ћепанице за полазнике, прислањају с једне и с друге

стране врата. Лука такође донио бадњаке, и поређује их. Излази из куће жена Лукина и говори му:

— А биће их доста, остави већ, па хајде почини, свакоји не уноси.

— Ану нека ти, жено, тога посла, то ја знам, но јеси ли ти што скувала за ручак?

— Ја јесам мало купуса и умијесила леба у црепуљу.

— А зашто, ками ти, нијеси ставила мало гра'?

— Ја, тако ми Бога, немам окле, но оно мало, што је у тикви на полици, раним за Велики Петак.

— Ада има ли ће једна паприка барем!

— Има чини ми се од онијех, те си још донио из Ђурђевине.

— Е па ајде стави, ето мене.

— Сад ћу, но оћу ли извадити ону боцу ракије?

— Ела тако ми Бога, данас је Бадњи-дан, а имамо Богу хвала и за Божић доста и ракије и медовине.

— Ја ћу уточити мало расола, а таман је као вино.

— Може ти бити, само ја од њега нећу ни капи. Уљезе жена у кућу, постави синију на сред куће, извади купус из котла, стави боцу ракије на синију, донесе врућ леб и ломи га, па говори: ама мирише као душа.

— Камо те ти, сево ја сам поставила. Ајде већ, да се ово не лади.

— Ето ме ће идем.

Посједаше дјеца око трпезе, а мајка им говори:

— Дигте се, жива вам лила, да се прекрстимо.

Долази домаћин, сви стоје и крсте се; домаћин гласно чита:

— Помози ми Господе Боже Исусе Христе Сине Божји и и јутрошње јутро, опрости ме, исцијели ме од сваке муке и душманске руке, намножи ме, укријепи ме и сачувај ми ум и памет, и дај ми лијепу крштену смрт.“

Дјеца стоје око трпезе, па се крсте и нешто шапоре, а све гледају час оца, час мајку шта говоре и како се они крсте.

Пошто домаћин прочита своју молитву, онда сједе, а сједну и дјеца, жена се још крсти, па онда сједа и говори домаћину.

— Ти, ками ти, мало се крстиш, а ово је благи дан, па треба, да се више Богу молимо!

— Ја, Богме, жено, не знам више, него ово, што умијем, речем са свега срца, па ће ми Бог и помоћи, а Он зна, да ја не знам љепше.

Почеше да једу сви. Зове отац најстаријега сина да сједне до њега. Јадно дијете заложу од онога зеља, па удари у плач.

— Ај лиле, куку мене, изједе ме нешто за језик, и јој! и јој! — и поче да се гребе ноктима по језику.

Отац завика на њега:

— Мучи ту! што плачеш, то је паприка, неваљалче један неваљали, види се да ништа ваљати нећеш.

Мајка почне да говори:

— Немој га Богати карати, што зна дијете ками ти. Оди ти мајци твојој, даће тебе мало од онога из котла, те нема паприке.

Пошто му је дала воде и умила га, почне дијете да једе из котла од непапричане купусне чорбе, и упита мајку:

— Бога ти, мама, кад ће доћи Божић?

— Још мало, још мало, кад ови дан прође и ми заспемо, па се дигнемо, и кад зачукају звона у намастир, онда је дошао тамо, па ће и одма овђе.

— А Бога ти, мама, куд ће се ђест она кокорача, те ни не да да мрсимо?

— Убиће је Божић једнијем коцем, па ће она утећи.

— А је ли јачи Божић од кокораче?

— Јест, Божић је најачи од свакога.

— А смије ли Божић ништа онда: Божић има нож, па би језик, која мрсе? BIBLIOTEKA

— Не смије калуђер ништа онда: Божић има нож, па би посјека главу. CRNOJEVIĆ

— Ајде, жено, — говори домаћин — остави се тога бести-лука, но ручај, па да спремамо што за довече.

Ручају сви и разиђу се сваки за својим послом.

Већ је и заход сунца. У кући Шћепановој гори велика ватра на сантрачу, дјеца не трчкарају из куће и немогу ишчекати док унесу бадњаке; домаћица поставила у лонац гра, умијесила један велики леб и извадила, па га прислонила уз пријеклад; чобани догоне животињу и хоће, да је спрате у избу.

— Полако те, ђецо, — говори домаћица — док свијећу запалимо!

Запали једну воштану свијећу и даде једноме ђетету.

— Ајде сад — говори му домаћица — три пута око куће, па онда прилијепи ту свијећу на врата од избе, а ја ћу другу прилијепити, па онда нека између свијећа стока ујави.

Узме дијете свијећу, скине капу и иде око куће и говори: Господи помилуј, Господи помилуј. За тијем стане на једној

страни врата и прилијепи свијећу, а на другој је већ и била прилијепљена, и тада угоне животињу и затворе.

— Кад ћемо, тата, уносити бадњаке? — питају дјеца.

— Сад вала, већ је дошао земан.

— Ајде, жено, да уносимо, јеси ли готова, ето се већ чују пушке, немој да се доцнимо.

— Сад ћу, молим те, нека прострем мало сламе. Скочи жена, прострије сламу по кући и испред огња, сакри сваку столицу за бадањ и покри их некаквијем арламанима, па онда усу у решето од свакога жита и говори домаћину:

— Ја сам готова, сад можете уносити.

Скочи домаћин и запали двије свијеће, па их прилијепи с једне и с друге стране врата, онда дозво свако мушко дијете и даде свакоме по један бадњак, а он узме највиши и ставља му дебљи крај преко десне руке, а онај други подузме лијевом, прекрсти се и рече:

— А, Боже помози и ноћашња ноћи! Иза тога долази у кућу и говори:

— Добро вече и честита ви Бадња вече!

Жена захвата из решета жита и посипа их с њим и говори:

— Добра ви срећа и све ви сретно и честито било.

Домаћин налага свој бадњак уз десни пријеклад, а најстарији му син уз лијеви, а остале између њих, а и они, исто као им и отац, називају добро вече.

Пошто су све бадњаке наложили, онда сви се окупе пред огањ и моле се Богу, а домаћин гласно:

— Помози ми Боже и ноћашња ноћи, Часни Крсту, и Благи Ристу, Велики Свемогући; помози ми св. Петре и св. Василије, св. Лука, св. Јоване, св. Илија и св. Панталија и сви Божи свеци угодници. Помози ми св. Аранђеле, шестокрили Божи анђеле, излијечи ме и заклони ме од сваке муке и напасти.

Сви остали се крсте и моле Богу, па онда посједају.

— Је ли, жено, готово то, да једемо?

— Сад на ови час, само да поставим.

Постави жена синију, изручи грах у ваган, остави жице и решето са житом сваке врсте и у њега једну групу запаљенијех свијећа и посиједају око синије.

Домаћин узме хљеб и дозво најстаријег сина и почеше, да га окрећу преко бадњака три пута, па га онда преломе. Соколи мајка сина:

— Подузми са обје руке, дако више остане у тебе. Пошто преломе хљеб, ставе га на трпезу, а домаћин наточи чашу ракије, па почне:

— Сви здрави! Свак нека је здрав: и птица у гори и риба у води!

— Бог ти дао здравље и дуги живот!

— На, жено, сад ти пи.

— Дај најприје ђеци, па ћеш мене.

— Не, не, но ти, па ће ђеца, — ти си домаћица.

Напију се и дадну и ђеци по мало.

— У — ух! како је јака — стресајући се говори жена.

— А шљива јадна, а друга теке за нужду — говори домаћин.

Дијете пита мајку.

— Бого ти, мамо, камо столице?

— Нема их, него јеђи жити твој мама.

— Зашто си их сакрила за бадањ?

— Не ваља се ноћас сјеђети на столице, него само на сламу.

— Зашто се не ваља, Бога ти мама?

— Тако не ваља се, него јеђи.

— Ништа јадан Бога ми, него жене све нешто бају — рече домаћин.

— Бога ти, тата, рекла ми је мама, да не цувам ноћас у ватру, зашто је она то рекла?

— Ништа јадан, но жене доконе, па измишљају.

— Како ништа, Бога ти збиља?! — а то се не ваља да зуби не боле — рече жена.

— Ада, све ви знате и нешто мађијате, а ја се не бојим без од Бога ни од чега: све вјештице у свијет нека иду на мене, не могу ми ништа.

— Ух! Боже ми помози како не знаш ништа! Ками им у кљун, недао им Бог на нашу кућу.

— Зашто си ти, мама, рекла, да се не ваља ноћас бити ни ским?

— Не ваља се, да ви чирови не искачу.

(Свршиће се).

НАРОДНЕ УМОТВОРИНЕ

СРПСКЕ НАРОДНЕ ЈУНАЧКЕ ПЈЕСМЕ

Освета Даша Шекуларца *)

Пију вино шездесет Личана
На бијелу од камена кулу,
Баш на кулу Личка Мустај-бега;
Пију вино и пију ракију,
Уз пиће су лафе отворили,
Они зборе о чуду свакоме,
А највише о добијевању.
Но бешеди Латинин Иване:
„А Бога ти наша четобаша,
Четобаша Лички Мустај-бего,
Тему вакал томе и вријеме,
В Преба нама чету окренути:
Зима прође, топло вјетро дође;
Јер се гора преобуче листом,
Црна земља травом и пвијетом,
Сад можемо у гори живјети,
Стасала је груди за јестиво

*) Спомине се у народу, а и у пјесми „Маргита ђевојка и Рајко Војвода“, „Петар Шекуларец“ али се не зна до сад, ко је био, само је вјероватно, да је био војвода у Шекулару. У које је вријеме живио, нико не може знати, нити сам ја могао чути икакве приче за њега; само је послје њега био у Шекулару некакав Дашо Шекуларец, по прилици потомак Петров, чијих потомака има и данас у Шекулару и о којему се и дан данашњи сачувала пјесма у народу, само је разни гуслари различно и пјевају, а главна је разлика међу гусларима: 1. Што један каже, да је чета од Лике, а други из *Сеоца* — од Скадра, трећи каже да је Даша син војводе Петра, (што је невјероватно), а опет неки помињу само Дашу Шекуларца, а не кажу чије био. Једни спомину у чети Личка Мустаф бега, а један каже, да је Даша уфатио Латинина Ивана, а други — кажу, да га је уфатио Вук Љевак. Једни пак кажу, да је Крмен барјактар пошао на Мокру планину, и да је стигао и посјекао два Климента, а други не. — Остале су разлике међу гусларима просто варијанти.

Ову пјесму ево доносим том уредништву у цијелости онако, како сам је чуо од једног гуслара, да би је ви уврстили у вашем многицењеном листу „Лучи“. С. Р. М.

И бијело јагње за пециво“.
 Но му вели Лички Мустај-бего :
 „Мој соколе Латинин Иване,
 Куда ћемо чету окренути ?
 Да кренемо у Ипеку жупну,
 Ипек поље коњ'ма по копиту,
 Од Косова до врх Дукађина —
 Не може мо шићар задобити,
 Ни кавурске главе заградити,
 Но можемо тамо погинути ;
 Да ве кренем Асу питомоме —
 И Ас равни коњ'ма под копита,
 Од Јаштака до на врх Грчара,
 Поћера ће стићи и претећи,
 Ту можемо лако погинути,
 А нек' мо ли шићар задобити“.
 Но бесједи Вука Латинине :
 „А Бога ти Лички Мустај-бего,
 Хоћете ли мене послушати,
 Што сам чуо преко других људи —
 Ђе би могли шићар задобити,
 Ђе се силно влаше истакнуло,
 Силно влаше Даша Војводићу
 На коле помом Шекулару ;
 Ђе на Мотори чардак начинио,
 Начинио чардак на три боја,
 Код чардака стадо изјавио,
 Изјавио хиљаду оваца
 И толико коза шаренијех
 И пет стотин' жутијех говеди,
 Са његова обадва сестрића —
 Вук Љеваком, Комнен барјактаром,
 Ту би могли глава заградити
 И велики шићар задобити ;
 Добро нам се вр'јеме догодило,
 Јер се српски Васкрс намјерио ;
 Срби ће се скупити код цркве ;
 Код бијеле Шекуларске цркве
 На главицу на сред Шекулара.
 Код цркве ће заузети пиће,
 А уз пиће српске даворије ;
 Ту можемо лако ударити
 И његово стадо плијенити.
 Код стада су тридесет чобана ;
 Погубити тридесет чобана
 И велики шићар задобити“.
 Тада рече Лички Мустај-бего :
 „Хај аферим Вуко Латинине
 Таман си је — Вуко погодио
 И сам мислим тамо окренути ;

Тек слушајте, браћо крајишници:
 Кад ми нашу чету окренемо,
 Проћ можемо Лику и Крајину
 И претурит Скадар и Бојану;
 Међу Скадром и међу Гусињем,
 Претурити редом Малесије,
 Док дођемо на врх од Грчара,
 Ући ћемо Плаву и Гусињу;
 Кад дођемо Плаву широкоме,
 Плаву ћемо, браћо, починути
 И јуначки умор отурити
 Ту по један дуван запалити.
 Ту нас могу запитати Турци
 Куда ли смо с' четом окренули?
 Ја ћу њима 'вако говорити:
 Чету моју јесам окренуо —
 Од Ипека до поља Косова,
 Па што да Бог и поможе коме,
 Јер су они са Дашом комшије,
 Па му могу доказ доказати
 И можемо, браћо, погинути;
 Из Плава се кренути на Мокру
 Баш на чардак Даше Војводића“.
 Сложи бише да се посулише
 Послушаше Вуку Латинина
 И њихову чету окренуше;
 Пред њима је Лици Мустај-бего,
 Поред њега Вука и Иване,
 А остала сва чета за њима.
 Претурише Лику — и Крајину
 И дођоше Скадру широкоме;
 Претурише Скадар и Бојану
 И Сеоце међу градовима,
 Док дођоше Вруји и Грчару,
 Те Гусиње одмах претурише,
 Ево ти их Плаву широкоме;
 У Плаву је чета починула,
 Те јуначки умор отурила
 И по један дуван запалила,
 Плављани су бега упитали:
 „А Бога ти, Лички Мустај бего,
 Куда јеси с' четом окренуо,
 На којему сенту и крајини“?
 Мустај бего њима одговара:
 „Ја сам моју чету окренуо
 У Ипеку у земљу питому
 Од Ипека до поља Косова,
 Па што да Бог и поможе коме,
 Еда би смо што год задобили“,
 Отале се беже окренуо

И широка Плава претурио,
 Докле дође врху и планини;
 У планини Тафи Приједолу,
 Ту их био данак оставио
 И тамна их ноћца прихватила;
 С Приједола чета окренула,
 Ноћем дошла на мокру широку
 Починула код воде Враћева:
 Ко је жедан ладне воде пио,
 А ко' гладан леба заложно.
 Отоле се чета подигнула
 И изашла врху Кукаљскоме,
 У прилатку под јелом сједнула,
 Јербо бјеше мјесец огријао
 Као јарко кад огрије сунце;
 Отле гледе виткога чардака
 И уходе пребијело стадо.
 Но да видиш Дашиних чобана,
 Бијело су ујавили стадо,
 А пошто су стадо ујавили
 Изидоше на витку чардаку;
 На чардаку мало починули,
 Починули па су вечерали;
 Вечерали и софру прибрали.
 Изидоше на Мокру широку,
 Затурише игру свакојаку;
 По два и два из Дрлацкогају,
 По двојица у колу играху,
 Још играху игре свакојаке,
 Метаху се с рамена — камена
 И скакаху скока из ћустека
 И трчаху трка јуначкога;
 Ту се млада момчад натицаху,
 Који ли је бржи од којег.
 Но да видиш Милана Дашина,
 На његова крилата вранчића;
 Он га ћера по Мокри широкој
 Доз доћера на воду Враћево
 Па на воду коња нагоњаше;
 Не би л' свога напоио вранца.
 Вранац неће, да на воду, приђе
 Ногом бија, а ушима стрише,
 Право гледа врху Кукаљскоме,
 Као да је чету опазио!
 Милан бије претила вранчића,
 Што је вранче изјели те вуци?
 Није су ти запанули турци"!
 Одмах Милан на траг се вратио
 До дружине вранца догонио
 И дружини 'вако говорио:

„Браћо, моја од вранца сехира!
 Нагна њега на воду Враћево,
 Не бил' мога вранца напоио,
 Вранац неће ни на воду прићи;
 Ногом бије, а ушима стриже,
 Право гледа врху Кукаљскоме
 Ка' да су му запанули Турци,
 Јер је нешто опазио вранац.
 Могу нама ударити Турци“!
 Онда њему говоре чобани:
 О, Милане, један хачамио!
 Како нама да ударе Турци?
 Не смију ни ударити Турци
 Докле чују Дашу Војводића,
 Са његова обадва сестрића:
 Вук Љевака, Комнен барјактара“.
 Отале су пошли на чардаку,
 На чардаку ватру пропирили
 И по једну каву пријарили;
 Трудна ћеца па су поспавала,
 А спаше ка' да се покласе.
 У томе се чета окренула,
 И ето је преко Мокре равне,
 До Дашина виткога чардака
 И њихов су чардак ухватили;
 Тридест друга чардак ухватило,
 А тридест су пошли на чардаку,
 Чобанима у рену ударили.
 Како бјеху сана дворици,
 Баш ка' мртве њих су находили;
 Чобанима посјекоше главе.

(СВРШИЉЕ СЕ)

СРПСКЕ НАРОДНЕ ЖЕНСКЕ ПЈЕСМЕ

Из збирке **Мираша Ђукића, Васојевића**

Поскочице

За три дана цијела
 Шћерка мајку молила:
 Пуш' ме, мати, зарад Бога
 До драгана мога!

*

Ао, мати, милосна,
 Шта си тако жалосна?
 Кад ме видиш код ћевице,
 Ти намрштиш лице!

*

О Милице душице,
Пружи твоје ручице,
Те загрли мене саде,
Јер нико не знаде!.. —

*

Купале се момице
У сред мале речице;
Кад виђеше у њу рака —
Утекоше свака —

*

Ђевојке се свадиле,
Кад се првом станиле;
А момци их помирише,
Кад их подјелише.

*

О ђевојко бијела,
Што се н'јеси ођела?
Да премамиш све бећаре
Без ниједне паре —

*

Од Мораче до Таре
Све ђевојке напоре,
Неће момци да их гледе,
Па се за то 'једе.

*

Што 'во чудо настаде,
Свака мома остаде:
Неће косу да пуштају,
Па да се удају —

*

Што жалосно крин ниче?
Што Јелица сад плаче? —
Што је мајка даје стару,
А не да бећару

*

Љуби дико барем сат,
Па ћу тебе дукат дат;
Неј ли дукат, узми руку,
Да бијемо тугу.

*

Љуб', ђевојко, сада ти,
Јер ћеш стара жалити. —
Сваке бабе очи ваде,
Што не љубе младе

*

Што се мати једи,
 Кад ме ти погледи;
 Реци мати нека шути,
 Да се све не љути

*

Што је она лупа де?
 Што ли гора сад плаче? —
 Оно мати шћерку бије,
 Да љубит' не смије.

*

О ђевојке плаветне,
 Што нијесте паметне?! —
 Не слушајте мајке ваше,
 Дрш те руке наше.

*

Твоја мати прешла бригу
 Па сад учи ка' ђак књигу.
 Нека, нека, нека учи —
 Само нека мучи.

*

О ђевојко лепал' си,
 Што у лицу бледа си? —
 Ово ми је сва од муке
 И од мене бруке.

CRNE GORE* ĐURĐE

О ви мајке ђаволи* CRNOJEVIĆ
 Што се која не сјети:
 Љубила је, била млада,
 Па нек и шћер сада.

*

Реци мати која гој
 Милој шћери кад својој:
 Љуби шћери момке младе,
 Као ја некаде.

*

Ја бих радо љубио,
 Кад ме неби ко био;
 Оће мати да ме млати —
 А ја ћу плакати.

*

Примагни се, дико,
 Не види не нико;
 А да види ико,
 Не зна што је, дико.

НЕ ВАЉА СЕ

- Не ваља се разурати ластино гњијездо (јер ће умријети мајка оном, који га разури).
- " " " дрва на ватру наопако ложити (да не иде назад у кући).
- " " " да прелије млијeko по ватри (да не излазе красте по стоци).
- " " " покривати кућу у суботу (да се не запали).
- " " " биљку, коју хоћемо да садимо, уносити у кућу (јер се неће примити).
- " " " кад се нађе гњијездо казивати код ватре (јер ће змија појести тиће).
- " " " пити поноћи воде с каменице или с извора (да не црни лице).
- " " " везати гаће на мртви узао (да се не свеже вода).
- " " " босоног ићи по кући (да не ороми).
- " " " везове пресијецати (да не вата пресијек).
- " " " јаја кроз стоку проносити (да не излазе гуке по бравима).
- " " " са сухијем судом ићи на стругу (да не запрагну брави).
- " " " мушком да се отре женском хаљином (да се не тре кад путује).
- " " " да мушки меће женске хаљине под главу кад лежи (.....)
- " " " сухи прут носити за стоком (да не мрша стока).
- " " " празнијем судом пролазити кроз стоку (јер се коби млијeko).
- " " " да јарад лижу чељаде (јер ће му изаћи лишај).
- " " " кроз решето гледати (да не ослијепи).
- " " " жена да удари вода ногом (јер забри мушке).
- " " " поноћи чешљати (јер се заводи поноћи чешљају).
- " " " лежати на леђа (да не дави мора).
- " " " трешњеву греду стављати у кућу (да не удари гром у кућу).
- " " " жени бређој, кад јој пане на ум какво воће, да се у та час такне руком по лицу (јер ће изаћи на дијете онуда куд се такне боја оног воћа).
- " " " мирисати каћун (јер боли глава).
- " " " ложити смоково дрво на ватру под црепуљом (јер ће прснути).
- " " " кад се сукно носе у ваљаницу, рећи „протући ће се“ (јер ће га протући ваљаница.)

Приближежио : Стеван Дрецуи,
ученик Бог.-Учит. Школе.

НАРОДНЕ ЗАГОНЕТКЕ

„Миш се пеће уз копин, низ копин, пеки пеле дрин кита; кита ликом бере“ (кад се човјек чешљем очешља сасвим помодно).

„Син иде по кући, а отац се није ни родио“ (у селачким кућама обично кад леб умјесе одвоје по мало тијеста и колач испеку прије, него

ли леб цео испеку од истог тијеста, те и у овој загонетци син је назива тај *колачи*).

„Кад изврнеш пуно је, кад исправиш празно је.“ (То значи, човјек кад *капу* на главу натакне пуна је, а кад је изврне празна је).

„Што је дању јалово, а ноћу стеано.“ (Постеља)

„Унесем мртво у гору, изнесем живо на њему.“ (Овдје под именом мртво значи *чешаљ*, а гора *коса*, а живо *уши*.)

„Ујак ујну гиликће, ујна му се примиче.“ (Кључ и брава).

„О тебе виси, а у тебе мисли.“ (Торбица хљеба).

„Мртво маче у поље кваче, кад год кваче свагда право рече.“ (Кантар.)

„Пет сестара једном се опутом обувају.“ (Плетиће игле).

„Црвени дракуне кроз гору прође.“ (Барјак).

„Ђирибићи раде, њирибићи плету, њирибићи себе теку.“ (Прсти од рука).

„У нашега гргута о грлу му опута.“ (Мијех).

„Уз брдо урла низ брдо урла, за собом вуче гвоздене пећи.“ (пас с веригама).

„Црно јагње пред Богом плаче.“ (Канђело).

„Јаштерица кријешти у цареве клијешти, царица јој пријети, — тако ми скопости сломићу те до кости.“ (Виљушка и приганица).

„Перулија патак, шија му је лакат, перулија патка, шија јој је глатка.“ (Просуља).

„Вазда теше, а љуске не одбија.“ (Сат).

„Узда звекну поље јекну, сви анђели на ноге скочише.“ (Јагњад кад се пуште из кошара, доде/подође, па их блека стане).

„Сто орлова једно јаје снесу.“ (Сто оваца једну грудку сира даду).

„Козе изагнах, кошару помузох.“ (Пчеле из улишта се истјерају, па се мед вади).

„Уљегах у дужину, посјекох дужину, цео свијет да скочи не може јој пањ наћ.“ (Длака, кад се извади из главе).

„Отац чокрљат, мајка финдика, а од њих дјеца манита.“ (Пушка и зрно од ње).

„У мога дорчића триста и три покровчића.“ (Перје на кокота).

Прикупио: Стево Л. Лопчић,
уч. Бог.-Учит. Школе.

НАРОДНЕ ПОСЛОВИЦЕ

„Триста без попа ништа.“ (Значи, колико год наброј да буде људи, ако нема оног, који може извршити неки посао, не вриједи.)

„И поп у књигу побрка.“ (Значи, да је толико света дужност поповска, да не смије бити погрешке, али ипак погријеши, а камо ли обични смртни.)

„Преноси се, као мачка с мачићима.“ (Рече се човјеку, који непрестано помиче се с једног мјеста на друго.)

„Што скачеш као свршљен.“ (Рече се човјеку, који није сталан у свом раду.)

„Што су зуби, него да устављају језик.“ (Говори се (свагда) кад би хтио човјек да нешто рече другом, па или не смије, или му је жао другог увриједити.)

„Прионуо као утопљеник“. (Рече се човјеку, који за нечем страсно тежи.)

„Ђерају га као паламиду (рибу)“. (Рече се, кад неком не даду спокоја ниђе.)

„Свако сјеме има свој плод“. (Значи, да свака ствар има свој рад и награду.)

„Што је вријеме у вријеме, то је лијепо вријеме“. (Значи, кад једна ствар одговара свом узроку, или кад неко одговара својој дужности са понашањем и другим, или кад младост одговара младости својим особинама и т. д.)

„Кућ ће крушка, него под крушком“. (Рече се за човјека, кад је сличан родитељима и својим сродним.)

„Залуду је момчина без начина“. (Значи, да је за луд и најбоље способности, ако човјек нема и реда и начина.)

„Ниједна биљка не може родити, док не цвјета“. (Значи, да не може ништа добро стати прије времена.)

„Домаћи конат не ваља на пут“. (Значи, да не може човјек знати дома, како ће бити односно нечега на путу, било на пазару у трговини, или другом.)

„Од добра опанка и опанчина ваља“. (Значи, да оно, што је добро у младости, то ће и у старост имати вриједности.)

„Не може без тога више, него риба без воде“. (Каже се човјеку, којему нешто пријеђе у страст, па се не може од тог отканити.)

„Парта парту тражи“. (Рече се, кад се неко удружи с онијем, те му доликује и по достојанству и по другим способностима.)

„У невријеме залуд се и у криву иде“. (Значи, да неки посао, пошто прође вријеме, залуд се почиње.)

„Иза вука и лисица фука“. (Значи, да иза неке бестије човјека, и мудри на рачун његов прими велику корист.)

„Уз суху изгори и сирова“. (Значи, да уз оног кривога често пута пропане и прави.)

„Њему као на пазар“. (Рече се човјеку, кад је казао неку тајну другом, који није повјерљив.)

„Без муке, нема гуке“. (Значи, без труда и рада не може човјек уживати, ни стећи имања.)

„Немој заложити више, него можеш прождријети“. (Значи нека никад човјек не улаже у оном, што не може извршити.)

Прикупио: **Петро Т. Поповић**,
уч. Бог.-Учит. Школе.

НАРОДНЕ ИГРЕ

Млинара

Обуче се један мушки у саме издрпане типе, које је могао изабрати у цијелом селу.

Могу се неки комади од његова одјела и набројити и напоменути какви су: мјесто диван кабанице, узме један издрпани бијељ и провуче главу кроз осредину њега; капа му је од какве чапре, коју напуни пепела;

мјесто симсије, узме окласину, па је нађене на какав штап и зажди је, те му пушта пријатни, на подобију дувана, дим; мјесто ћесе дуванске, узме женску чарапу, коју напуни пепела мјесто дувана и објеси је о каквој ремичини, којим се опасао; направи брке и браду од бијеле вуне, коју заглиба. да му љешна изгледа, а измрчи лице, да је згоднији, надајући се, да ће задобити какву женску, која долази у млин.

Поред свега тога, да би уљепшао свој говор, направи једну спицу, дугачку колико може зинути, па је попрјечи у уста од доњих па до горњих зуба и т. д. и т. д.

Пошто се наредио, као иједан, што се може наредити од његовијех дана, уљеже са поносом и зором у кућу говорећи: Добро вече у овај дом!

Они му одговарају: добра ти срећа, господине! и дигну се неколицина, молећи га, да сједне.

— 'Вала ви, људи, ја нећу туна ће сте ви, него овђе. Сједне на сред куће и метне пред собом сач и лопату, које му служи као млин.

Одакле си ти, господине?

— Ја сам из преко бијелога свијета, тамо из далеке Анадолије.

Јеси ли ти, господине, консулад, или ко други?

— Ја сам млинар, па сам чуо, да у овом селу има жита, што нема нигђе, а чуо сам да највише има Вуко Николин, Ђикан Савићев, Киња Крцунов и други, помињући све оне, који немају ништа, и оћу да ви га самељем и да ви не остане ђаволе зрно.

Господине, баш ни је мило, јер смо чули за ту справу, но је ли добар тај млин?

— Јест, како де, јадни дијде. Узме лопату, па бије по сачу, вичући: врдарар-р-р-р-а — ево како је добар, а!

Господине, сада ће доби неко у млин, него га нареди.

— 'Вала ви, а ма ви, да надуваните бие јаниче и баца им ону чарапу пуну пепела.

Сад млинар сијече млин, да му боље меље и, цукајући по сачу лопатом, пјева: Боже дади на кобилу овса.

У оном заносном пјевању причује му се, да неко ћера у млин и одма прекине своју заносну пословицу, мало прислуша, па опет сијече млин.

Неко испред куће виче: де, де, де крепала!

Млинар скочи на ноге, да види, ко то иде у млин.

Онај, што ћера у млин, назове млинару:

— Добро вече!

— Добра ви срећа!

— Могу ли самљети мало жита?

— Мож како не.

Ја оћу, да ми га лијепо самељеш, а не како драго.

— Оћу, како не, а коме ћу, ако нећу за Бога тебе, ја сам се и с твоијема старијема добро држао и вазда сам вашој кући преко реда самлио.

— Је ли ти одиста добар млин?

— Ајде, Бога ти, како није добар! а Бога ми може самљети на ноћ стотину багаша. — Молим вас, јесте ли то на коња догнао?

— Јесам, да опростиш ти и твој обрбаз, на јелно магаре.

Сад млинар као да погибе, наиједи се, удари ногом у сач и говори: ђаво те позоба! позоба те ђаво! а ономе, што је догнао у млин, рече: ево ти ђаволе о! млин ђаво понесе.

— Што би, ако Бог да? а сад бјеше добар.
— Јади га знали, ево се неће у њем мљети ђавоље зрно, него ајде ћера ће друго.

Онај пође да тражи други млин.

Млинар прича онијема околу огња, како му је онај никоговић догнао жито на магаре и љутито говори: хм, на магаре ми је догнао жито.

Они му говоре: немој се љутити па ћеш се брзо задовољити.

Опет се неко чује, ће ћера у млин и чује се, говори: де кобила де!

Млинар брже боље нареди млин и говори: Оваквога млина нема нигде, али ме, људи, скупо коштао.

Неко виче: Јеси ли дома море!

— Дома, дома!

— Доро вече, господине!

— Добра ти срећа!

— Мераба!

— Мераба, и руче се.

— Јеси ли ми добро?

— Недај Воже горе.

— Могу ли овђе самљети једаи стар жита?

— Можеш како не, но нашто си то жито догнао?

— Да опростиш, на једну кобилу.

— Ајде Бога ти, рече млинар, да опростим ка' да ја нијесам никад гледао кобилу.

— Рекосмо ли, да ја могу овђе самљети?

— Рекосмо вала.

— А да оћу ли моћи брзо?

— Ајде, чоче, чему ћемо хитати, но ти, мој добри мушттеријо, ајде па почини ноћас у те куће, а ја ћу кобилу пазити. Даћу ти доста, напоићу је, макнућу јој самар, па ако Бог да дођи у јутро и наћеш све уредно.

— Оћу ли наћи све уредно?

— Немој се вала за то брижити.

— Ја поћох да починем у ову најпрву кућу овђе, но добра ноћ!

— Добра ноћ, и пријатно спавање!

Млинар скине кобили самар, напоји је и поведе у шталу, даде јој јечма доста, али је преко ноћи спрште други коњи. Млинар, кад види ејутри дан кобилу мртву, стане више ње лелекати и бити се рукама у главу т. ј. по оној чапри, што је напунио пенела. За тим дође код огња и говори:

— Куку мене, што ћу казати ономе, када дође и види кобилу мртву.

Одма иза тога дође и онај чија је кобила и викне: Добро јутро, господине!

— Није овоме господину јутрос добро јутро, но зло јутро...

— Како зло јутро, није нидао Бог;

— Јест вала мене зло и ово и свако јутро.

— Немој тако зборити, за што ти је зло јутро?!

— Ето за то, што је лисала она твоја кобила.

— Ко је лисао? лисао ти и зло ти јутро дошло као икаквоме материноме сину. Ох, мене јадноме. Што ми удави ону кобилу, удавио те Бог, ох никоговићу и скитачу! Заждене се, да га удари, али их други раздвоје

Позове онај, чија је кобила, млинара пред суд. Испричају суду, како су се погодили и како је кобила здрава замркла.

Млинар се правда, како није кобила била здрава. Послије дугог и дугог давијања, пресуди суд, да млинар плати кобилу и да о томе нема више говора.

Млинар не пристане, него занше биљет за даље. Суд му направи биљет и он пође да тражи виши суд и више се није добило од њега гласа.

Приближежио Филип М. Пејовић,
ученик Бог.-Учит. Школе.

НАРОДНЕ ПРИЧИЦЕ

Из збирке Илије Златичанина

Осветила се.

Нека жена заискала једном трговцу мало робе на вересију. Ови је и онако био циција, а већ, кад је говор о вересији, он се не да ни осолити. „Добро, рече му жена, вјеруј, да ћу ти се осветити.“ Ово изрече, па пође. Прошло је неко вријеме, а иста жена пође код истог трговца. Затражи му алаце (свилени вез) и он јој дао. Погодили су се одпрве. Она сад постави своју робу пред собом, запали цигар, па стаде да прегледа по дућану. Трговац није пазио на жену, већ гледао свога посла. Жена то једва и дочека; она баци свој цигар на алацу, која стаде горети. Како алаца стаде димити, тако се трговац збуни, па, док је већ, да његова роба не гори, већ оне жене — рећи ће јој: „Море, жено, видиш, ће ти изгоре вез, а ти ни хабера!?”

„Валај баш нек гори, и онако ће га враг однијети.“

Трговац се зачуди оваквом одговору, па из љубопитства стане је запиткивати, кога има код куће и како живи.

„Имам, вели жена, мужа, који је пошао злим путем; он се је заљубио у неку другу жену и грдну ме остави; све, што имах, то њој однесе. Сад ме је послао, да му купим ово алаце, коју ћу њој однијети, и ја морам да га слушама. — Ето што ми је.“

Она, пошто ово приповједи, узме своју алацу и пође. Мјесто да пође својој кући, она пође пред кућу истог трговца, чучне ту и стане да јауче.

Жена трговца изађе пред кућу, запита ову за узрок, па, пошто чу, да се жали, да ју је заболио дроб, узе је за руку и одведе у кућу покрај огња, не би л' јој боље било. Ова, мјесто да се огрије, подигне простирку, на којој трговац сједи, и стави тајно оно алаце, па устане и пође. Кад је у вече трговац дошао и сио на своје обично мјесто, примјети, да му простирка није као вазда удешена, те стане понаређивати; кад ал наједанпут преблиједи као крпа, јер нађе исту алацу, коју је данас оној несретној жени продао. Сад се сјети, да њен домаћин долази код његове жене и он с те стопе исћера своју жену на улицу. Сјутра дан већ је свако знао, да је трговац изагнао своју жену. Тога истог дана, сједећи трговац у дућану, ето му исте жене, која је куповала алацу и затражи му још алаце.

„До сто ђавола, ти и твоја алаца и твој муж. — И да те други пут нијесам видио овђе!“

„Па добро, добар човјече, само ми барем кажи: што сам ти тако згријешила?“ Ови јој не шћеде цевапа чињети, а она, молећи га за алацу, стане му овако причати: „Ако ми не продаш алаце, ја дома немам кућ. Кад сам јуче купила, па кренула кући, заболело ме је дроб, да нијесам могла маћи. Али, по мојој срећи, трефила сам се била пред кућу једне добре жене, која ме уведе и добро огрије. Сједши ту, заборавих моју алацу, и сад не знам, која је то кућа, а без алаце не смијем кући.“ Трговац се сад сјети, да је своју жену на божјој правди одагнао, те одма нареди слугама: једног, да му доведе жену, а другог да му донесе алацу. Кад је све било свршено, рећи ће му осветница: „Видиш, да сам ти се осветила!“ Он се сирома сјети, признаде јој и обећа јој се, да ће јој вазда на услузи бити.

Никад богме.

Неки путник испео се на трешњу и тако се наијо, да на више покушаја није успио скинути се. У толико ће проћи неко и назвати му: „Помоз Бог!“ а ови ће му: „Никад богме!“

Десечар.

Десечар: „Ху... Једва већ једном, што и ја постадох главар. И сад знај!... кеј!... знате ли ви косам ја?“

Ђегова жена: „Нек је сретно да Бог да за сву земљу, и нек ти је на аманет јадна сиротиња!...“

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
Газда и слуга.

„Који ће овај најтежи комад меса?“ рече Газда, једући са својим слугама.

„Ја.“ Зграби Петар и поједе.

„Који ће овај комад сланине?“

„Ја!“ и опет Петар.

„Који ће ову чашу вина?“

„Ја!“ и опет Петар.

Пошто ручају, устану на рад.

„Који ће овим најтежим маљем да ломи крше?“ — упита газда.

„Ада што ви којом не одговорите, гром вас побие?“ рече Петар.

„Ваистину ми бисмо, но ти се грабиш за месо, сланину и вино, па треба и за то.“

„Богме ја бих, но се већ стидим, да ја за све вас одговарам.“

К Њ И Ж Е В Н О С Т

ПИСМО ВЛАДИКЕ САВЕ ПЕТРОВИЋА—ЊЕГУША. *)

Во име Христа амин година 1774 Јулија 5 на Ловћен.

Да се зна и да је вјероватно пред сваким судом и господаром пред ким изиде ово писмо како се данас искуписмо сви главари његушки на Ловћен пред господином владиком Савом и пред нама дођоше Марко Ивов и Томан Парача са свима Врбљанима и Дугодољанима, а с друге стране Перо Радомановић и Никовићи и Јово Перов Вујашевић. Имаху деференцу и ћераху се око башчине изнад пута који иде пут Котора од Пипољевца до Пећина и како је граница код куће Маретића. Они се ћераху око башчине орнице. Вељаху Врбљани и Дугодољани е је башчина у Кофињих а они се правдаху да им је продана али дарована па немогући учинити друго рекосмо и судисмо да се Врбљани и Дугодољани куну врх свога и они се заклеше двадесет и четири да нити је дарована ни продана но је од њих либера па по њих клетви господин владика Сава и ми главари Његушки нађосмо судом да даду Врбљани Радомановићу и осталијем башњацима за њих муку што су башчину разбили рекосмо да им даду тридесет и пет цекина а нама и кметовима пет (€) то су четрдесет (M) и они их исти дан даше и Врбљанима и простише се а што имаху дио Кашћелани и Маргетић и Борет не шћеше се ни кмети ни у аспе помоћи но се од башчине орнице одказаше, да у орницу дрџа немају а у остали метех од странах да дио имају како су га имали а рекосмо ипак башчине шчо буде брањевине да дио имају и пасишче од странах да се нема смест ниједан Мирчанин но да им је пасишче како и остале стране и рекосмо и у кое вријеме ко би се наша да ово помете да да Његушима глобе 50 цекина.

М. П.

И писах губернатор *Иво Радоњић* с договором свијех главара Његушкијех и биће потписана од господина владике Саве.

И ја Владика Сава потписах и потврдох мојом руком да је тврдо и непоколебимо и који би ово поколеба да јест проклет он и његов дом.

М. П.

Сава Иванович
Митрополит Черногогорски.

*) Ово писмо добио сам од доброг старине, **Ива Илина Врбце**. — Писато је српско-словенским шрифтом. Печат губернаторски је просто изведен и малог формата; печат митрополитски је у троје већи, премда им је унутрашњи склоп једнак: озго двоглави орао, а оадо лав. На првом нема никаквог натписа, а на другом налази се унаоколо при-
ведени потпис. Печати су јајастог облика.